

**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

СХВАЛЕНО

Протокол засідання науково-методичної
ради Тернопільського ОКІППО
від 14 травня 2026 р. № 3

ЗАТВЕРДЖЕНО

Директор Тернопільського ОКІППО
Олександр ПЕТРОВСЬКИЙ
14 травня 2026 р. № 3

**ПРОГРАМА
підвищення кваліфікації
(вчителів громадянської та історичної освітньої галузі)
«СУЧАСНЕ НАВЧАННЯ
ІСТОРІЇ, ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ ТА ПРАВОЗНАВСТВА
В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ
НА РІВНІ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
(7 – 9 КЛАСИ)»**

Тернопіль – 2026

Розробник: Букавин Іван Ярославович, учитель вищої категорії, вчитель-методист, методист Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти.

Напрямок підвищення кваліфікації: Сучасні підходи до навчання в Новій українській школі на рівні базової середньої освіти.

Розроблено на основі типової програми: Типова програма підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти, затверджена наказом МОН України від 12.10.2022 № 904.

Термін дії програми: з 01.09.2026 до 31.08.2031 року.

Рецензенти:

Колодійчук Олег Ярославович, кандидат педагогічних наук, доцент, в. о. завідувача кафедри змісту і методик навчальних предметів Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти;

Кульчицька Тетяна Володимирівна, вчитель вищої категорії, вчитель-методист, заслужений вчитель України, вчитель Тернопільської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів № 7 з поглибленим вивченням іноземних мов Тернопільської міської ради Тернопільської області.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми.

Програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти (далі ПК) «Громадянська та історична освітня галузь у базовому предметному циклі Нової української школи: сучасні підходи та методичний інструментарій» (далі Програма) розроблена відповідно до Закону України «Про повну загальну середню освіту», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (далі НУШ), Державного стандарту базової середньої освіти, а також інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність закладів освіти в умовах реформування галузі освіти. Актуальність Програми зумовлена чинниками, що впливають із сучасних викликів та результатів впровадження Державного стандарту базової середньої освіти. На сучасному етапі реформи «Нова українська школа» відбувається перехід до організації освітнього процесу в 9 класі, який є фінальним етапом здобуття базової середньої освіти. Педагоги, які вже мають досвід роботи в 7-8 класах НУШ, потребують якісного оновлення та поглиблення свого інструментарію з урахуванням сучасних підходів до навчання та вікових особливостей учнівства. Програма розроблена у відповідь на швидкі зміни в соціально-економічному та політичному житті, зумовлені глобалізацією, цифровізацією та переходом до децентралізованого суспільства. Сучасний вчитель/вчителька має бути готовим/ою до активного використання цифрових технологій, зокрема штучного інтелекту (нейронних мереж) та технологій дистанційного навчання. Актуальність ПК полягає в необхідності підготовки педагогів до роботи за новим Державним стандартом базової середньої освіти, що вимагає відходу від простого накопичення знань на користь розвитку життєвих навичок, критичного мислення та когнітивної гнучкості учнівства. Виникає гостра потреба в опануванні інноваційних підходів, таких як компетентнісний, діяльнісний та особистісно орієнтований. Педагоги мають вміти проектувати навчання на засадах педагогіки партнерства та організовувати інтерактивне, проблемне й проєктне навчання. Важливою частиною актуальності є здатність педагогів діагностувати та надолужувати освітні втрати у громадянській та історичній освітній галузі, які могли виникнути на попередніх етапах навчання, через адаптацію програм та індивідуальні освітні траєкторії. Реалізація інклюзивного підходу та створення психологічно безпечного освітнього середовища є обов'язковою вимогою сучасної школи, що потребує відповідних професійних компетентностей від вчительства. Таким чином, Програма є засобом узагальнення неперервного навчання педагогів та їхнього науково-методичного супроводу в умовах масштабного реформування української освіти.

Цільова група: вчителі закладів загальної середньої освіти, які забезпечують реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти в другому циклі базової освіти у громадянській та історичній освітній галузі (базове предметне навчання).

Обсяг (тривалість): 15 год (0,5 кредита ECTS).

Особливості реалізації програми:

Програма розроблена на основі Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (наказ МОН України від 12.10.2022 року № 904). Її зміст реалізується в межах двох модулів: модуль I «Освітні стратегії та сучасні підходи до навчання в Новій українській школі в контексті громадянської та історичної освітньої галузі», модуль II «Організація освітнього процесу та методичні аспекти викладання предметів і курсів громадянської та історичної освітньої галузі». Програма спрямована на розвиток предметно-методичної, прогностичної, оцінювально-аналітичної, інформаційно-цифрової компетентностей вчителів, які викладають предмети та курси громадянської та історичної освітньої галузі, в умовах виконання завдань Концепції Нової української школи. Особливістю цієї програми є її виражена практична орієнтованість, де основний фокус зміщено з теоретичного навчання на активну діяльність вчителя.

Форма підвищення кваліфікації: інституційна (дистанційна).

Мета підвищення кваліфікації: забезпечення реалізації державної політики у сфері освіти щодо професійного розвитку вчителів громадянської та історичної освітньої галузі в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти; удосконалення та набуття нових професійних компетентностей, необхідних для моделювання освітнього процесу на засадах компетентнісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів; проєктування навчання відповідно до ідей педагогіки партнерства; методичне забезпечення інтерактивного, проблемного, проєктного та дослідницького навчання історії, громадянської освіти, правознавства для формування системного мислення учнівства.

Завдання підвищення кваліфікації:

Завдання підвищення кваліфікації охоплюють як загальнопедагогічні аспекти, так і вузькофахові потреби вчителів громадянської та історичної освітньої галузі та спрямовані на розвиток / удосконалення їх професійного профілю, методичного інструментарію, впровадження інноваційних технологій навчання. Завдання щодо розвитку професійного профілю вчителя:

- Забезпечити розвиток / удосконалення професійних компетентностей, зокрема предметно-методичної, інформаційно-цифрової, психологічної, педагогічного партнерства, інклюзивної, прогностичної, організаційної та оцінювально-аналітичної.
- Активізувати розвиток значущих професійних якостей педагога та поглибити теоретичні знання із фахових і психолого-педагогічних дисциплін.
- Сприяти опануванню стратегій педагогіки партнерства та методів ефективної комунікації з учнями 9-х класів, враховуючи їхні вікові психофізіологічні особливості.
- Удосконалити вміння вчителів планувати освітній процес відповідно до основних напрямів державної політики та її європейського вектора розвитку.

Завдання щодо вдосконалення методичного інструментарію:

- Поглибити, розширити знання, що забезпечують якісні зміни в організації навчання та створюють передумови для інноваційних перетворень освітнього процесу у громадянській та історичній освітній галузі.

- Проаналізувати варіанти компонування предметів та курсів освітньої галузі та їх навчально-методичне забезпечення в контексті завершення базового предметного циклу.

- Удосконалити вміння моделювати компетентнісно орієнтовані завдання та ефективно їх оцінювати.

- Визначити перспективність та практичні шляхи інтеграції у межах громадянської та історичної галузі. Завдання щодо впровадження інновацій та технологій:

- Розкрити потенціал інноваційних підходів та сучасних стратегій навчання, що можуть бути реалізовані в межах галузі.

- Розкрити можливості цифрових технологій (зокрема штучного інтелекту та онлайн-сервісів) для організації освітнього процесу з історії, громадянської освіти та правознавства.

- Сприяти розвитку навичок проєктування навчання за сучасними моделями (наприклад, зворотного дизайну), що забезпечують якісні зміни в організації навчання.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

Вчитель ЗЗСО. А1. Мовно-комунікативна компетентність;

Вчитель ЗЗСО. А2. Предметно-методична компетентність;

Вчитель ЗЗСО. А3. Інформаційно-цифрова компетентність;

Вчитель ЗЗСО. Г3. Оцінювально-аналітична компетентність.

Очікувані результати підвищення кваліфікації: оволодіння знаннями, уміннями, навичками та способами діяльності, з урахуванням вимог Професійного стандарту вчителя ЗЗСО.

Педагоги знатимуть та розумітимуть:

Державний стандарт базової середньої освіти та його вимоги до змісту й результатів навчання учнівства;

концептуальні засади освітньої галузі, мету та завдання навчання історії, громадянської освіти та правознавства;

методологію компетентнісного підходу, методи формування ключових і предметних компетентностей;

сучасні підходи та технології викладання історії, громадянської освіти та правознавства;

методи оцінювання результатів навчання учнівства;

цифрові інструменти та ресурси для організації освітнього процесу.

Педагоги умітимуть:

проєктувати навчальний процес з урахуванням компетентнісного підходу та сучасних вимог;

застосовувати інтерактивні методи (дискусії, дебати, кейс-метод, проєктна діяльність);

формувати в учнівства історичну свідомість, громадянську компетентність, правову культуру, критичне мислення, толерантність та повагу до різноманітності (культур, релігій, поглядів);

застосовувати медіаосвіту для розвитку критичного мислення учнів;

розробляти сучасні навчальні матеріали (конспекти, презентації, тести, завдання);

використовувати цифрові ресурси (онлайн-сервіси, мультимедійні матеріали);

оцінювати результати навчання учнівства за допомогою сучасних методів та інструментів;

адаптувати зміст навчання до потреб різних категорій учнівства (зокрема з особливими освітніми потребами);

проводити позакласну роботу (гуртки, екскурсії, виховні заходи);

співпрацювати з батьками та громадськістю у вихованні громадянина-патріота;

аналізувати власний педагогічний досвід та вдосконалювати професійні навички.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації:

перевірка теоретичних знань, а також оцінювання здатності застосовувати здобуті знання на практиці, вирішувати професійні завдання, ухвалювати обґрунтовані рішення, взаємодіяти в команді, ефективно комунікувати, критично та системно мислити.

Для отримання документа про підвищення кваліфікації учасникам необхідно брати активну участь у навчальній діяльності, виконати індивідуальне практичне завдання та успішно скласти підсумковий тест.

Індивідуальне практичне завдання (*від 0 до 20 балів*).

Оцінювання спрямоване на визначення рівня набуття професійних компетентностей, здатності застосовувати знання на практиці.

Оцінювальна шкала індивідуального практичного завдання (*у відсотках успішного виконання*):

100 – 90 % – відмінно;

89 – 80 % – добре;

79 – 60 % – задовільно;

59 – 0 – не зараховано.

Підсумковий тест (*від 0 до 20 балів*).

На етапі завершення навчання за Програмою його учасники складають підсумковий тест із 20 питань. Максимальна кількість балів, яку можуть отримати учасники — 20 балів. Прохідний бал — 12. Учасники, які успішно пройшли навчання та склали підсумковий тест, отримують сертифікат.

Документ про підвищення кваліфікації: сертифікат.

Вартість: 450 грн.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програмою передбачено інтерактивні лекційні заняття, практичні заняття з виконанням вправ, аналіз конкретних ситуацій і розв'язання професійних кейсів. Самостійна робота передбачає індивідуальну роботу над міні-проектами, підготовку виступів, розроблення навчально-методичних матеріалів відповідно до змісту програми.

Особливістю є значна частка практичних занять, що дозволяє не тільки ознайомитися з теоретичними основами відповідних тем, але й отримати практичний досвід застосування їх у професійній діяльності.

Самостійна робота передбачає ознайомлення із питаннями та виконання практичних завдань, які розширюють основний зміст теми.

Підсумкові заходи передбачають перевірку результатів навчання слухачів.

Зміст програми складається з 2 модулів та 6 взаємопов'язаних тем.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, складає: 15 год, з них: 4 год — лекційні заняття, 8 год — практична робота, 2 год — самостійна робота, 1 год — контрольні заходи.

Назва навчальних тем	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. Сучасні підходи до навчання історії, громадянської освіти та правознавства в Новій українській школі					
Тема 1.1. Підхід як стратегія навчання. Взаємозалежність та взаємодоповнюваність підходів	2				2
Тема 1.2. Зміна пріоритетів в освітньому процесі	2				2
Разом за модулем	4				4
МОДУЛЬ 2. Навчання історії, громадянської освіти та правознавства в Новій українській школі					
Тема 2.1. Проблемне, проєктне та кооперативне навчання		2			2

Тема 2.2. Розвиток критичного мислення й когнітивної гнучкості		2			2
Тема 2.3. Компетентісно орієнтовані завдання як умова реалізації компетентісного підходу до навчання		2	1		3
Тема 2.4. Практична зорієнтованість навчання		2	1		3
Разом за модулем		8	2		10
Підсумкові заходи				1	1
Усього	4	8	2	1	15

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. Сучасні підходи до навчання історії, громадянської освіти та правознавства в Новій українській школі

Тема 1.1. Підхід як стратегія навчання. Взаємозалежність та взаємодоповнюваність підходів.

Підхід як стратегія навчання історії, громадянської освіти та правознавства.

Сутнісні характеристики сучасних підходів до навчання: компетентісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, інтегративного, середовищного. Взаємозалежність, взаємодоповнюваність підходів щодо орієнтації сучасного освітнього процесу на особистість.

Інтегроване навчання як один із основних підходів Нової української школи у громадянській та історичній освітній галузі.

STEAM-орієнтований підхід у викладанні навчальних предметів / курсів громадянської та історичної освітньої галузі.

Особливості практичної реалізації підходів в умовах очного, дистанційного та змішаного навчання.

Тема 1.2. Зміна пріоритетів в освітньому процесі.

Зміна пріоритетів в освітньому процесі Нової української школи: від накопичення знань до розвитку життєвих навичок.

МОДУЛЬ 2. Навчання історії, громадянської освіти та правознавства в Новій українській школі

Тема 2.1. Проблемне, проєктне та кооперативне навчання у громадянській та історичній освітній галузі

Проблемне навчання: сутність, механізм, освітні інструменти.

Проектне навчання: сутність, переваги, планування навчального проєкту. Спільні й відмінні риси проблемного та проєктного навчання.

Кооперативне навчання: методи, умови ефективного перебігу, матриця оцінювання групової діяльності учнівства; стратегії кооперації в класі.

Тема 2.2. Розвиток критичного мислення й когнітивної гнучкості

Формування та розвиток критичного мислення й когнітивної гнучкості учнівства під час навчання історії, громадянської освіти та правознавства. Штучний інтелект, машинне навчання та глибинне навчання.

Тема 2.3. Компетентнісно орієнтовані завдання як умова реалізації компетентнісного підходу до навчання

Компетентнісно орієнтовані завдання як умова реалізації компетентнісного підходу до навчання у громадянській та історичній освітній галузі. Структура компетентнісно орієнтованого завдання. Методичні орієнтири конструювання компетентнісно орієнтованих завдань з історії, громадянської освіти та правознавства.

Практичні рекомендації та вправи.

Тема 2.4. Практична зорієнтованість навчання

Практична зорієнтованість навчання історії, громадянської освіти та правознавства. Учні як активні суб'єкти навчання. Рефлексивність навчання.

Практичні рекомендації та вправи.

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань

1. Укладання навчальної програми (фрагменту) з навчального предмету / інтегрованого курсу на основі модельної навчальної програми.
2. Створення шаблонів конспектів компетентнісно орієнтованих уроків з навчального предмету / інтегрованого курсу.
3. Моделювання навчального процесу на уроці з використанням принципу BYOD / STEAM-освіти.
4. Вирішення педагогічної ситуації.
5. Виготовлення сучасного дидактичного матеріалу для: інтегрованого навчання; подолання освітніх втрат; організації громадянського та національно-патріотичного виховання; навчання дітей з ООП.
6. Конструювання фрагменту уроку з елементами проблемного / проєктного / кооперативного навчання.
7. Використання інструментів ІІІ для роботи з навчальними матеріалами.
8. Укладання рубрик для оцінювання результатів навчання.
9. Створення завдань для здійснення оцінювання за групами результатів.
10. Виконання тестових завдань із теми.

3.2. Орієнтовний перелік питань для самостійного опрацювання (за потреби)

1. Корисний зарубіжний досвід організації компетентнісного навчання історії та суспільних дисциплін.
2. Оцінювання результатів навчання з історії, громадянської освіти та правознавства за допомогою деяких цифрових інструментів (*на вибір*).

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Державний стандарт базової середньої освіти. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
2. Концептуальні засади громадянської та історичної освітньої галузі. URL : https://educationforlife.mon.gov.ua/osvitnia-haluz/hromadianska-ta-istorychna/#flipbook-df_rand2804283525/1/
3. Концептуальні засади реформування історичної освіти в системі загальної середньої освіти. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1072729-24#n10>
4. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#n10>

Основна література

1. Берендєєв С., Косенчук Ю., Лисогор Л. Сучасні підходи і технології Нової Української школи: компетентнісно орієнтовані завдання як засіб формування ключових компетентностей. Випуск 2 : Навчально-методичний посібник. — К.: УІРО, 2023. — 145 с.
2. Громадянська та історична галузь на платформі «Освіта для життя». URL : <https://educationforlife.mon.gov.ua/osvitnia-haluz/hromadianska-ta-istorychna/>
3. Громадянська та історична освітня галузь: як оцінювати в НУШ. Методичний посібник. [Електронний ресурс]. — 2025. — 26 с. URL: <https://educationforlife.mon.gov.ua/wp-content/uploads/2025/10/gio-ociniuvannia-2025-putivnik.pdf>
4. Лисогор Л., Берендєєв С., Косенчук Ю. Використання електронних освітніх матеріалів у освітньому процесі: сучасні підходи і технології Нової української школи. Випуск 1 : Навчально-методичний посібник. — К.: УІРО, 2023. — 117 с.
5. Методичні засади підготовки вчителя до реалізації компетентнісно орієнтованого навчання: навчальний посібник. [Електронне видання] /В.І.Доротюк, Ф.Г. Левченко та ін. — К.: Педагогічна думка, 2022. — 174 с.
6. Методичний посібник для вчителів з подолання освітніх втрат. Історія та громадянська освіта / Ю. Топольницька та А. Макаревич. [Електронний ресурс] / / savED — 2025. — 128 с. — URL : https://drive.google.com/drive/folders/1I3t0WF7lk4-JjxHRmwyvUvR_d7_QxtYM
7. Навчання історії й громадянської освіти як чинник формування національної й громадянської ідентичності учнів в умовах війни та повоєнного розвитку України / О. І. Пометун, Т. О. Ремех // Український педагогічний журнал. — 2023. — № 2. — С. 62-72.

8. Сморжевська О.О. Основи шкільної історичної освіти. Навчальний посібник. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2023. — 100 с.

Додаткова література

1. Компетентнісно орієнтоване навчання: сутність, форми і методи: практичний посібник. [Електронне видання]/О.М. Горошкіна, В.І. Доротюк та ін. – К.: Педагогічна думка, 2022. – 221 с.
2. Цифровий учитель : путівник для професійного зростання / уклад. Ю. Ковальчук, І. Круть, О. Федоренко. К.: ЮНЕСКО, 2024. 88 с. URL: https://osvita.ua/doc/files/news/933/93338/czyfrovij_uchytel_putivnyk_dlya_profesij.pdf
3. Як викладати історичні теми, що можуть викликати травмувальні переживання. Рекомендації для вчителів / Т. Коваленко, О. Лихолай, О. Розумієнко. [Електронний ресурс] // IREX в Україні. — 2024. — 44 с. — URL: <https://drive.google.com/drive/folders/17vuGwjpNTgJPfJu5AvtoSVX1MF9kqPu>